

funkce, na postoj k teorii, předmět výzkumu i teoretických úvah, využívání sociologických poznatků v praxi?

Josef L. Porket

David E. Lavin: The Prediction of Academic Performance

Russell Sage Foundation, New York 1965, 182 s.

V zemích, v nichž schopnost individua k samostatné, tvůrčí a vysoce progresivní vědecké práci je valutou cennou a ceněnou, vzrůstá zájem o otázky predikce výkonu subjektu, predikce nejen studijního výkonu v době přípravy (především studia na vysoké škole), ale i výkonu v průběhu profesijní kariéry. Lavinova kniha je důkazem stupňování intenzity této aktivity v USA. Podává nám obraz o stavu a rozvoji výzkumné oblasti, soustřeďující svou pozornost na metody a techniky výběru uchazečů vhodných především k vysokoškolskému studiu, na predikci vysokého výkonu v době studia i profesijní kariéry.

Zvýšený zájem o predikci výkonu je mimo jiné motivován obtížností selekce uchazečů, neboť zázemí je dnes extenzivnější — díky větším poskytovaným možnostem. Další zdroj zvýšeného zájmu o predikci je nutno spatřovat v světovém soutěžení, které nutí jednotlivé země vyhledávat a nalézat jedince schopné vysokého stupně kultivace, jedince s předpoklady vysoké návratnosti investic do nich vložených. Špatný výběr znamená ztrátu ekonomickou i prestižní. Tyto dva hlavní momenty a současně i skutečnost, že v posledních letech se začíná více a soustavněji věnovat pozornost i sociologii výchovy (r. 1960 Americká sociologická asociace založila sekci sociologie výchovy, jejímž oficiálním časopisem se stal *Journal of Educational Sociology*), ovlivnily růst počtu výzkumů soustřeďujících svou pozornost na diskutovanou problematiku. Rané výzkumy se zaměřovaly především na výzkumy inteligence. Ovšem ukázalo se, že predikce, formulované pouze na základě výsledků psychologických testů, nejsou relevantní pro skutečný studijní výkon. Příčiny irelevance byly hledány v mimointeligenčních faktorech, v osobnostních rysech a v elementech sociálního prostředí.

Lavinova práce je vlastně přehledem výzkumů na toto téma, realizovaných v USA v údobí 1953—1961. Autor čerpal informace z více než 300 zdrojů (výborné je, že v knize je uveden jejich seznam, takže hlouběji zainteresovaný čtenář zde dostává utříděný seznam prací). Výčet studií je omezen pouze tím, že Lavin neoperuje s výsledky výzkumů z oblasti didaktiky (např. vliv programovaného učení na studijní výkon), školní hygieny a vědomě opomíjí výzkumy realizované jen u určité kategorie studentů (techniků, mediců apod.).

Lavin si nejprve ставí otázku, jaká hodnotící kritéria výkonu jsou dnes k dispozici. Nejčastějším kritériem je známka, většina ostatních kritérií jsou pouze kritéria pomoc-

ná. Svou roli zde zřejmě hraje tradice, ale i neznalost significance jiných kritérií: (Při selekci uchazečů o vysokoškolské studium zůstává známka stále ještě nejpřijatelnějším kritériem). Je ovšem fakt, že existují variace v hodnocení výkonu tímto kritériem, determinované mimo jiné i rozdílností v jeho aplikaci. To je také příčinou snížené komparability výsledků jednotlivých v práci diskutovaných výzkumů. V relaci s úvahou nad známkou jako „klasickým“ kritériem si Lavin ставí otázku o závislosti mezi studijním výkonem dosahovaným v době přípravy, v době, kdy subjekt plní přechodné roli studenta, a výkonem v době jeho sociální zralosti. Klade si otázku, je-li dobrá známka zárukou pozdějšího kritického myšlení, tvořivosti, vědecké kariéry, apod. Klade si i otázku, je-li aplikace tohoto kritéria vhodná i pro tvorbu, formování intelektuálně zvědavých jedinců. V této souvislosti autor mimo jiné upozorňuje i na studii D. W. MacKinnona, *What Do We Mean by Talent and How Do We Test for It, The Search of Talent*, New York 1960, v níž je analyzován vztah mezi známkou (školním prospěchem) a tvůrčí vědeckou prací u významných vědeckých pracovníků.

V 4.—6. kapitole své knihy soustředil Lavin pozornost na studie zabývající se predikcí a metodologickými aspekty predikce na základě zkoumání faktorů inteligence, tzv. nonintelligenčních činitelů a elementů sociálního prostředí. Upozorňuje na výsledky řady studií zkoumajících závislost mezi studijním výkonem a I. Q. (při použití baterie intelligenčních testů a v případě predikce studijního výkonu u žen byla zjišťována vyšší korelace). Pokud se týká výzkumů zaměřených na predikci výkonu na základě zkoumání nonintelligenčních elementů, dochází Lavin k celkem pochopitelnému závěru, že je velmi obtížné eliminovat elementy inteligence od ostatních. Autor se kriticky staví k výsledkům výzkumů hledajících závislost mezi výkonem a samostatností, introverzí, impulzivností atd. (studie citované v Lavinově knize upozorňují např. na to, že vyšší studijní výkon je pozitivně ovlivňován vyšším stupněm samostatnosti a nezávislosti při volbě studijního zaměření, pozitivnějším postojem ke škole a programu přípravy, nižším stupněm impulzivnosti. U studentů vysokých škol s vyšším studijním výkonem je zjišťováno mnohem pozitivnější sebehodnocení, jejich odborné zájmy jsou mnohem vyhraněnější).

Nonintelligenční osobnostní rysy nejsou ovšem příliš často zkoumány v souvislosti s hledáním kritéria výkonu a predikce. Jak uvádí Lavin, je o jejich významnosti možno uvažovat jen tehdy, bereme-li v úvahu i sociální prostředí jako významný faktor. Při predikci studijního i profesijního výkonu není pochopitelné možno operovat s jedincem jako s pouze biologicko-psychologickou jednotkou. V poslední kapitole knihy se tedy autor soustřeďuje na analýzu studií, zabývajících se především vztahem mezi výkonem a některými elementy sociálního prostředí. Okruh těchto elementů je ovšem